

Centralstyrning kontra flexibilitet inom tolkservice och tolkutbildning

Helge Niska

Tolk- och

översättarinstitutet

Stockholms universitet

Tolkning och tolkutbildning i Sverige

- Kort om lovregulering av tolkeyrket i Sverige
- Organisering av tolkeutdanningen i Sverige
- Debatten rundt nasjonalt tolkeregister i Sverige

Q & A

- Vilken rolle har myndighetene og hvilken rolle har tolkene selv i utviklingen og organiseringen av tolkefeltet?
- Hvilke rolle spiller tolkeformidlerne for tolkefeltet i Sverige?

Lagstiftning om tolkar

- Rättegångsbalken (1942:740), 5. kap. 6-8 §§
- Förvaltningsprocesslagen 50-52 §§
- Förvaltningslagen 8 §
- Nordiska språkkonventionen 1981
- Förordning (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare
- Lag (1975:689) om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare
- Tolkföreskrifter - (KAMFS 1994:1)

RB 6 kap.

- 6 § Är part, vittne eller annan, som skall höras inför rätten, ej mäktig svenska språket må tolk anlitas att biträda rätten.

Finnes vid rätten allmän tolk för det språk, varom är fråga, skall han anlitas. I annat fall förordne rätten lämplig person att i målet biträda som tolk.

Är den som skall höras allvarligt hörsel- eller talskadad, må ock tolk anlitas att biträda rätten.

Ej må den anlitas som tolk, vilken till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad.

Om anställande av allmän tolk så ock om anlitan av tolk, då den som skall höras är allvarligt hörsel- eller talskadad, meddelas bestämmelser av regeringen. Lag (1975:589).

RB 6 kap.

- 7 § Den som anställes som allmän tolk eller eljest förordnas att biträda som tolk skall inför rätten avlägga ed, att han efter bästa förstånd skall fullgöra det uppdrag, som lämnats honom. Finnes anledning antaga att den som förordnas att biträda som tolk skall erhålla ytterligare uppdrag som tolk vid domstolen, må han avlägga ed som avser även framtida uppdrag. Lag (1975:1288).

8 § En tolk har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättning. Ersättningen betalas av allmänna medel. Lag (1984:131).

Förvaltningslagen

- **Tolk**
- **8 §** När en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad, bör myndigheten vid behov anlita tolk.

Nordiska språkkonventionen

- Den nordiska språkkonventionen, som trädde i kraft den 1 mars 1987, verkar för att avhjälpa nordiska medborgares språkproblem under vistelse eller besök i annat nordiskt land.
- Konventionen gäller
 - finländska, danska, isländska, norska och svenska medborgare
 - följande språk: finska, svenska, danska, isländska och norska
 - såväl muntlig tolkning som skriftlig översättning av dokument
- Enligt konventionen skall nordiska medborgare vid behov kunna använda sitt eget språk i kontakt med myndigheter och offentliga organ i annat nordiskt land. Detta gäller t.ex. sjukvårds-, hälsovårds-, social-, arbetskrafts-, skatte-, polis- och skolmyndigheter samt domstolar. Myndigheten i fråga bör sörja för att den enskilda medborgaren får den tolknings- och översättningservice han behöver.
- Konventionen omfattar alla nordiska länder, Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, men tillämpas inte på Färöarna.

Nationella minoriteter

- Erkända minoritetsspråk:
- Samiska, finska, meänkieli (tornedalsfinska), romani och yiddish
- "Allmän tolk" i finska i Haparanda och Gällivare

Sveriges Tolkförbund

- Sveriges tolkförbund (STOF) bildades 1975 under namnet Svensk Tolkförening. Innan dess hade flera lokala tolk- och översättarföreningar uppstått.

STOFs insatser del 1

- STOF engagerade sig tidigt i att höja tolkarnas yrkesstatus genom utbildning, fortbildning och auktorisation.
- STOF tog bl.a. initiativet till att förlägga tolkkurser för redan verksamma tolkar till tolkspråksländerna.
- STOF har med eller utan svensk folkhögskole-samverkan genomfört fortbildningskurser i t.ex. juridik och sjukvård i många länder.
- Med projektbidrag från SIV anordnade STOF psykiatrikurser på olika folkhögskolor i Sverige. STOF ansåg detta vara ett förbiset område.
- STOF har tagit initiativet även till annan utbildning i olika specialområden, t.ex. handelsrätt och tandvård, där kurser tidigare saknades.

STOFs insatser del 2

- STOF har fäst uppmärksamheten på tolkyrkets påfrestningar (stor risk för utbrändhet) och genomdrivit att tolkar på vissa orter kan få psykologhandledning.
- Tolkarnas fackliga och ekonomiska intressen har tillvaratagits genom samarbetsavtal med SKTF och ST, som förhandlar på såväl central som lokal nivå.
- STOF har verkat för ett differentierat tolkarvode beroende på kompetens.

STOFs insatser del 3

- Under årens lopp har STOF suttit med i flera rådgivande organ bl.a. Kammarkollegiet (även tidigare kommerskollegium), Skolöverstyrelsen, Universitets- och högskoleämbetet, Utbildningsdepartementet Migrationsverket, Kammarkollegiets rådgivande nämnd för auktorisationsfrågor.

Tolkförmedlingar i Sverige

- Antalet tolkförmedlingar är numera ca 60; av dessa är ett tjugotal privata. Det har tidigare funnits upp till hundra tolkförmedlingar, de flesta kommunala. Under 1990-talet avreglerades tolkförmedlingen, många kommunala tolkförmedlingar stängdes, och ett stort antal nya, privata förmedlingar kom in på marknaden.

Tolkservicerådet TSR

Mariestads kommuns tolkförmedling

- Mariestad kommuns tolkförmedling kvalitets- och miljöcertifierades enligt FR2000 år 2002 som den första i tolkservicebranschen.

Mariestads tolkförmedling

Kundutbildning

Kostnadsfri information för våra kunder om tolkning. Teori varvas med rollspel och diskussion med tolkar. Vi ger många bra tips som varje tolkanvändare bör veta, både vad som gäller ekonomi och praktisk tolkanvändning. Vi introducerar dig i bl a webbokning. Information sker två gånger per år i Tolkförmedlingens lokaler på Esplanaden 1 i Mariestad.

Vi tar emot anmälningar löpande ring. Faxe eller e-posta er anmälan till oss.

Nästa utbildningstillfällen:

Torsdag 18 mars 2008, kl. 13:15 - 16:30, för övriga kunder

Välkommen!

Vi kommer även gärna till er och informerar om tolkanvändning.

Kontakta oss!

Mariestads tolkförmedling

Internutbildning 2008

Följande utbildning erbjuds tolkar och tolkspiranter våren 2008:

Introduktionskurs för nya tolkspiranter (Slutförd)

Kursdatum: Två lördagar i Januari

Plats: Tolkförmedlingens lokaler på Esplanaden 1, Mariestad

Endast för dem som erhållit godkänt resultat i TSR:s rekryteringstestet!

Kostnadsfritt!

Grundkurs i sjukvårdstolkning, våren och hösten (Utbildningen pågår)

Startar i slutet av januari 2008, beställ ansökningsformulär

Plats: Tolkförmedlingens lokaler på Esplanaden 1, Mariestad

Kostnadsfritt för de tolkar som aktivt tolkar för vår förmedling, för övriga 2000 kr.

Introduktionskurs för nya tolkspiranter (Antagning pågår)

Kursdatum: Lördag 12 april och lördag 26 april

Plats: Tolkförmedlingens lokaler på Esplanaden 1, Mariestad

Utbildningen erbjuds endast de som erhållit godkänt resultat i rekryteringstestet.

Kostnadsfritt!

Tolkutbildning 2008 - TÖI utbildning på Axevalla folkhögskola

- **Att bemästra svåra tolkningssituationer**

Fördjupningskurs i tolketik och tolkningsteknik, med fokus på situationer där tolkning ska utföras/har utförts under besvärliga förhållanden. Till kursen antas i första hand tolkar med speciell kompetens, auktoriserade tolkar och i mån av plats även tolkar som har grundutbildning och lång erfarenhet av tolkning.

Kursdatum: 8-9-10 mars 2008

Asylprocessen - språkhandledning

Kursdatum: 5 - 6 april

Preparandkurs inför KK:s speciellkompetensprov för sjukvård

Kursstart 29 mars, 80 timmar.

Preparandkurs inför KK:s auktorisationsprov

Kursstart 24 maj, 80 timmar.

Sista datum för anmälan: **30 april**

Mariestads tolkförmedling

Följande kurser anordnas under hösten:

- att bemästra svåra tolkningssituationer 26 - 28 september
- asylprocessen (realia och språkhandledning) 8-9 & 22-23 november
- idiomatiska uttryck 11-12 oktober
- viskningstolkning 25-26 oktober

Kontakttolkning i Sverige

- Det finns uppskattningsvis ca 5 000 kontakttolkare i Sverige på över 100 språk. Det finns lokal och regional jourtolkservice och ett antal tolkförmedlingar som erbjuder telefon- och videotolkning.
- Varje dag utförs tolkning ca 3 000 timmar, främst inom sjukvård och socialvård. Kostnaden för tolkning uppgår till mer än 400 milj. SEK per år. Tolkningen finansieras främst av offentliga medel.

Domstolsverkets föreskrifter om tolktaxa

- Taxan skiljer mellan a) tolkning vid domstol, hyresnämnd, arrendenämnd och Statens va-nämnd och b) tolkning vid polis-, åklagar- och kronofogdemyndighet.
- Det finns tre skilda ersättningsnivåer beroende på tolkens kvalifikationer.
- Arvodesnivå III: av Kammarkollegiet auktoriserad tolk som har erhållit bevis om speciell kompetens som rättstolk i språket i fråga.
- Arvodesnivå II: tolk som auktoriserats av Kammarkollegiet i språket i fråga samt tolk för hörsel- och talskadad som utexaminerats av Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet.
- Arvodesnivå I: övriga tolkar.

Kontakttolkutbildning

Kontakttolkutbildningens syfte

- Syftet är att utbilda kompetenta kontakttolkar för samhällets behov. Utbildningen innehåller de moment som prövas i Kammarkollegiets auktorisationsprov.

Utbildningsanordnare

- Folkuniversitetet Göteborg, Box 2542, 403 17 Göteborg, fax 031-13 19 92
- Medborgarskolan, att: Renée Andersson, Stadiogatan 67, 217 62 Malmö
- Studieförbundet Vuxenskolan Botkyrka/Salem, Falkvägen 42, 147 32 Tumba, fax 08-530 32 210
- Härnösands folkhögskola, Box 14, 871 21 Härnösand, fax 0611-55 85 01
- Katrinebergs folkhögskola, 310 58 Vessigebo, fax 0346-575 30
- Wiks folkhögskola, 755 91 Uppsala, fax 018-399070
- Åsa folkhögskola, 640 24 Sköldinge, fax 0157-695 29

Kontakttolkutbildning

- **Folkhögskola, ett år på halvfart, 545 timmar**
Utbildningen består av 14 veckors internat fördelade på 6 delkurser och cirka 18 kurstillfällen, samt sammanlagt motsvarande 6 veckors självstudier hemma under året.
- Introduktionskurs: 3 dagar vid ett tillfälle.
- Social/försäkring/arbetsmarknad, Sjukvårdstolkning, Jurdikens grunder för tolkar, Juridik för tolkar påbyggnad: 5 dagar vid tre tillfällen per ämnesområde (= 60 dagar).
- Asyltolkning: 3 dagar vid ett tillfälle.
- Totalt cirka 66 dagar på folkhögskolan.
- **Studieförbund ett år på halvfart, 545 timmar**
Utbildningen består av cirkelsammankomster på kvällstid och ett antal helgdagar samt dessutom självstudier hemma.

Kontakttolkutbildning på distans

- **Distanstolkutbildning på folkhögskola, två år på kvartsfart, 545 timmar**
- Introduktionskurs: 4 dagar på folkhögskolan vid ett tillfälle.
- Social/försäkring/arbetsmarknad: 120 timmar
- 3 dagars inledande närträff på folkhögskolan.
- 12 veckors distansperiod med 57 timmar självstudier och 6 timmar lärarkontakt via nätet.
- 3 dagars avslutande närträff med tolkningsövningar på folkhögskolan.
- 1 dag realiaprov på folkhögskolan.
- Följande tre delkurser; Sjukvårdstolkning, Juridikens grunder för tolkar, Juridik för tolkar påbyggnad ser likadana ut men den första närträffen är endast 2 dagar i stället för 3.
- Asyltolkning: 35 timmar
6 veckors distansperiod med 18 timmar självstudier och 3 timmar lärarkontakt via nätet.
- 2 dagars avslutande tolkningsövningar på folkhögskolan.

Komplettering av grundutbildning

- Om du tidigare påbörjat din utbildning och saknar något ämnesområde kan du, i mån av plats i ditt tolkspråk, komplettera med nedanstående delkurser i grundutbildningen.
- **Social-,försäkrings-,arbetsmarknadstolkning**; förkunskapskrav introduktionskurs 30 timmar
- **Sjukvård**; förkunskapskrav introduktionskurs 30 timmar
- **Juridikens grunder**; förkunskapskrav introduktionskurs 30 timmar samt Social-, försäkrings-, arbetsmarknadstolkning minst 80 timmar
- **Juridik, påbyggnad**; förkunskapskrav alla delkurser ovan
- **Asyltolkning**; förkunskapskrav alla delkurser ovan

Tolkutbildning med inriktning mot döva/dövblinda, 4 år

- Utbildning av tolkar mellan talad svenska och teckenspråk ges på följande folkhögskolor under överinseende av TÖI:

Fellingsbro folkhögskola
Härnösands folkhögskola
Nordiska folkhögskolan
Strömbäcks folkhögskola
Södertörns folkhögskola
Västanviks folkhögskola
Önnestads folkhögskola

Universitetsutbildning

- **Tolkning och översättning I**

Kursen är avsedd för dig som vill få grundläggande insikter i förutsättningarna för kommunikation i tal och skrift utifrån ett flerkulturellt perspektiv samt vill få grundläggande insikter i tolkningens och översättningens speciella villkor och tekniker.

- Kursen ger dig grundläggande kunskap i skillnader mellan talad och skriven kommunikation och grundläggande insikter i tolkningens och översättningens villkor samt yrkesetik och olika tekniker inom de båda yrkena. Du kommer att få viss praktisk förtrogenhet med textgenrer och kommunikationssituationer ur ett tolknings- och översättningsperspektiv. Det ena språket i övningarna är alltid svenska.

Tolkning II Kursens innehåll

- Delkurs 1: Samhällstolkning 1, 20 hp
- Delkurs 2: Svenska, 5 hp
- Delkurs 3: Andra tolkspråket, 5 hp

Tolkning III Kursens innehåll

- Kursen omfattar tre delkurser, där delkurserna Samhällstolkning II och Fackspråk och terminologi är obligatoriska för samtliga studerande. Därutöver väljer studenten ytterligare en delkurs om 7,5 hp.
- Delkurs 1: Samhällstolkning II, 15 hp
- Delkurs 2: Fackspråk och terminologi, 7,5 hp
- Delkurs 3: Affärstolkning, 7,5 hp
- Delkurs 4: Tolkning: teoretiska perspektiv, 7,5 hp
- Delkurs 5: Praktik inom tolkning, 7,5 hp

Delkursernas innehåll

- Delkursen Samhällstolkning 2 ger dig kunskap och färdighet i att tolka i olika situationer enligt tolketiska regler och på ett tolkningstekniskt korrekt sätt. Godkänt resultat på kursen ersätter Kammarkollegiets kunskapsprov för auktorisation som tolk.
- Delkursen Fackspråk och terminologi innehåller en översikt över fackspråklig teori och terminologilärans grunder samt ger en introduktion till metodiskt terminologiarbete.
- Delkursen Affärstolkning ger en grundläggande översikt över företagsekonomi och innehåller också övningar i affärstolkning.
- Delkursen Praktik inom tolkning innebär praktik relaterad inom tolkning som yrkesverksamhet och muntlig och skriftlig reflektion över erfarenheterna från praktiken.

Kandidatkurs i tolkning

Kursens innehåll

- Kursen innehåller tre delkurser, där delkurserna Examensarbete och Tolkning: teoretiska perspektiv är obligatoriska för samtliga studerande. Därutöver väljer studenten ytterligare en delkurs om 7,5 hp.
- Examensarbete 15 hp
- Tolkning: teoretiska perspektiv 7,5 hp
- Affärstolkning 7,5 hp
- Fackspråk och terminologi 7,5 hp
- Praktik inom tolkning 7,5 hp

TÖI-testet

- 24 språkversioner
- albanska, arabiska, bengaliska, dari, engelska, franska, hindi, kurmanci, luganda, persiska, punjabi, kinesiska (rikskinesiska), kroatiska, ryska, serbiska, serbiska/kroatiska/bosniska, somaliska, sorani, spanska, tagalog, thailändska, tigrinska, urdu, vietnamesiska.

Tolkservicerådets rekryteringstest

- TSR:s rekryteringstest är avsett för blivande tolkar och har till syfte att bedöma tolkarnas språkkunskaper, allmänbildning, realia och terminologiska kunskaper samt aspirantens inställning till tolkyrkets etiska regler.
- TSR:s rekryteringstest är indelat i följande fem delar:
- Språktest (läsförståelseprov)
- Allmänbildning (15 frågor)
- Realia inom sjukvård och social- och försäkringsområdet (10 frågor)
- Terminologi (40 termer)
- Tolketik (15 frågor)
- Testet är enbart skriftligt och provtiden är högst 3 timmar. Alla delar bedöms som lika viktiga och ger 20 poäng vardera. För att bli godkänd i testet måste man uppnå minst 70 poäng (70 %).

Auktoriserad tolk

- Kunskapsprov för auktorisation som tolk består av skriftliga prov, förhör och rollspel för prövning av tolkningsförmågan.
- Realiaprov: 50 frågor inom ämnesområdena sjukvård, sociala frågor, arbetsmarknad och allmän försäkring, vardagsjuridik samt allmän samhällskunskap.
- Terminologiprov: 100 termer som skall översättas från svenska till tolkspråket. Termerna är hämtade från de ovannämnda ämnesområdena.
- För att bli kallad till muntligt prov krävs att du blivit godkänd i det skriftliga provet.

Rättstolk

- Realiaprov: 25 frågor på det juridiska området.
- Terminologiprov: 100 juridiska termer som skall översättas från svenska till tolkspråket.
- För att bli kallad till muntligt prov krävs i regel att du blivit godkänd i det skriftliga provet, vilket innebär minst 80 procent rätta svar i realiaprovet och 85 procent rätta svar i terminologiproven till och från svenska.

Det muntliga provet gör du inför en bedömarkommitté. Provet omfattar tolkning av ett tvistemål, tolkning av ett brottmål samt förhör i realia.

Sjukvårdstolk

- Realiaprov: 25 frågor inom hälso- och sjukvården.
- Terminologiprov: 100 sjukvårdstermer som skall översättas från svenska till tolkspråket.
- För att bli kallad till muntligt prov krävs i regel att du blivit godkänd i det skriftliga provet, vilket innebär minst 80 procent rätta svar i realiaprovet och 85 procent rätta svar i terminologiproven till och från svenska.

Det muntliga provet gör du inför en bedömarkommitté. Provet omfattar tolkning i en vårdssituation som avser en kroppslig sjukdom, tolkning av ett psykiatriskt eller socialmedicinskt sjukdomsfall samt förhör i realia.

Kunskapskrav för auktorisation som tolk

- För att godkännas i provet skall tolken visa sig i tal väl behärska både det svenska språket och tolkspråket, och därvid vara väl insatt i båda språkens ordförråd, grammatik och uttrycksmöjligheter. Han måste kunna tala båda språken utan störande brytning och förstå tal på de vanligaste dialekterna. Han skall vidare ha god läsförståelse och tillfredsställande skrivkunighet inom båda språken. Tolken skall kunna utföra en tekniskt tillfredsställande tolkning med god informationsöverföring. Han skall vidare väl känna till god tolksed och ha erforderliga terminologi- och realiakunskaper i sociala frågor, sjukvård, socialförsäkring, arbetsmarknad och vardagsjuridik. Han skall också vara tillfredsställande orienterad om det svenska samhällets organisation i stort.

Auktorisationspråk

- albanska, arabiska, bosniska, bulgariska, danska, engelska, estniska, finska, franska, grekiska, italienska, japanska, kantonesiska, kroatiska, lettiska, litauiska, makedoniska, meänkieli, nederländska, nordkurdiska (kurmanji), persiska, polska, portugisiska, rumänska, ryska, samiska (nordsamiska), serbiska, somaliska, spanska, standardkinesiska (mandarin), svenskt teckenspråk, sydkurdiska (sorani), tigrinska, tjeckiska, turkiska, tyska, ungerska

Tvåspråkstest

- Testet är inget tolktest, utan endast ett test som prövar sökandenas ordförråd i svenska och det andra tolkspråket.
- Tvåspråkstestet skall ligga till grund för deltagande i tolkutbildning.
- Enbart testet räcker inte för att man ska kunna bli införd i tolkregistret.
- Testet ska vara lätt att administrera, därför ska det i regel enbart vara skriftligt.
- Testet ska uppfylla krav på reliabilitet, dvs. ha samma svårighetsgrad på alla språk.
- Reliabiliteten garanteras genom att provkonstruktörerna på de olika språken genomgår en utbildning där förutsättningar och villkor för testkonstruktionen går igenom.

Tvåspråkstest forts.

- Testet ska innehålla ord och termer från de ämnesområden där tolkar främst arbetar men även mera allmänna ord och begrepp.
- Testet ska främst mäta kunskaper om begrepp som avser svenska förhållanden, men det ska även pröva kandidaternas ordförråd vad avser kulturella och samhällsliga förhållanden i tolkländerna.
- Svårighetsgraden ska ligga på gymnasienivå ("studentexamen").
- Provkonstruktörer kan i stor utsträckning sökas bland de personer som konstruerat de olika språkversionerna i TÖI-testet.
- Ansvarig för provkonstruktion, distribution, à jourhållning och tillsyn är TÖI.

Tack för uppmärksamheten

Helge Niska
Tolk- och översättarinstitutet
Stockholms universitet
S-106 91 Stockholm
helge.niska@tolk.su.se